کریستۆفر هیچنز

ناودارترین دژبەری ئایین کۆچی دوایی کرد

ئەنوەر سوڵتانی

ڕۆژی ١٥ ی دیسەمبری ئەمساڵ، واتە هەفتەیەک پێش ئێستا، کریستۆفر ئێریک هیچنز[1] (٢٠١١-١٩٤٩) نووسەر و ڕووناکبیری ناوداری بریتانیایی لە ئەمریکا کۆچی دوایی کرد.

هیچنز ڕۆژنامەنووس بوو، لە باری سیاسییەوە چەندجاران هەڵوێست و ڕێبازی گۆڕی، دژ بە سیاسەتەکانی ئەمریکا لە ڤیەتنام و ئەفغانستان و عیراق وەستا، بەڵام لە دواییدا پەسندی سیاسەتەکانی بوشی کرد! لەگەڵ ئەوەشدا، هەر لە سەرەتاوە تا کۆتایی ژیانی وەک کەسایەتییەکی دژی ئایین مایەوە و ژینی خۆی لە پێناو دژایەتی کردنی باوەڕی ئایینیدا بردە سەر. هیچنز لەو ڕێبازەدا بە ڕادەیەک خۆڕاگر و پێداگر بوو، کە ڕۆژئاواییەکان دیاردەی 'بێ دینی' یان لەگەڵ ناوی ئەودا پێکەوە دەهێنا و تەنانەت کاتێ کە ١٨ مانگێک پێش مردنی، تووشی شێرپەنجەی گەروو هات، شێرپەنجەیان وەک سزایەک دادەنا کە خودا ئاوقای هیچنزی کردبێت. لە وەڵامدا هیچنز دەیگوت من نووسەرم، ئەگەر خودایەک هەبێت و بیەوێت تۆڵەم لێبکاتەوە، چی لە گەرووم داوە، دەبێ دەستی قەڵەمگرم گۆج بکات نەک گەرووم!

لە مانگی ئوکتۆبری ئەمساڵدا بەرنامەیەکی پرسیار و وەڵام لە لەندەن ڕێکخرابوو و لایەنگر و دژبەری هیچنز لە هۆڵێکی 'ساوث بانک سێنتر'ی لەندەن[2] دانیشتن و لە ڕێگای پەیوەندی ڤیدیۆییەوە قسەیان لەگەڵ کرد و ئەو لە ئەمریکاوە وەڵامی پرسیارەکانی دەدانەوە. بە چەند سەعاتێک دوای ڕاگەیاندنی بەرنامەکە، بلیتی ئەو هۆڵە گەورەیە فرۆشرا و ئاواتی چاوپێکەوتنی ڕاستەوخۆی هیچنز لە دڵی زۆر کەس- یەک لەوان لە دڵی منیشدا مایەوە.

من هیچنزم درەنگ ناسی. زانیاریم لە سەر ئەو، تەنیا لە ڕێگەی کتێبێکیەوە بوو، کە بەهاری ڕابردوو کوڕەکەم پێیدام و داوای کرد بیخوێنمەوە. خوێندمەوە و هەندێک یادداشتم لەبەر هەڵگرت. ئەوە ناودارترین کتێبی هیچنزە، عینوانەکەی ئەوەیە: *"خوا گەورە نییە"* و عینوانی دووهەمیشی بەم شێوەیە: *"چۆن ئایین هەمووشتێک ژەهراوی دەکات."*[3] ئێستا کە هیچنز لەناوماندا نەماوە، بۆ ڕێزگرتن لە کەسایەتی خەباتکار، پێشڕەو، و نەترسی ئەو، لێرەدا هەڵبژاردەیەکی کەم لەو یادداشتانە دەهێنم کە لە کاتی خوێندنەوەی کتێبەکەدا لەبەریم هەڵگرتوون. بە هەموو پێوانەیەک هیچنز کەسایەتییەکی ڕووناکبیر بوو و بە دڵفراوانییەوە لەگەڵ ناحەزانی بیروباوەڕی خۆی دادەنیشت و ئاڵ

---

[1] **Christopher Eric Hitchens**

[2] **Southbank Centre**

[3] god is not Great – How Religion Poisons Everything; Twelve Publications, 2008 New York, 377 pages.
شێوازی نووسینی عینوانەکە بە ئینگلیزی و کەڵک وەرنەگرتن لە پیتی کاپیتاڵ، جێگەی سەرنجە!

وگۆڕی بیروبۆچوونی دەکرد، با ئێمەش لەو فێربین وتێبگەین کە ئەم جیهانە هی هەمووکەس و خاوەنی هەموو بڕوایەکە.

فەسڵی یەکەمی کتێبەکە، ناوی *"دامەزراندنی هێمنانەی باسەکە"* ی لەسەرە و تێیدا دارووینیسم و گرنگایەتی زانست لە بەرانبەر ئایین کەوتوتە بەر باس و لێکۆڵینەوە. هیچنز دەڵی:" *خودا مرۆڤی نەخوڵقاندووە بەڵکوو ئەوە مرۆڤە کە خودای ئەفراندووە... ئایین دەسکردی مرۆڤ خۆیەتی؛ ژیانی ئەخلاقی بۆ مرۆڤ بە بێ ئایینیش گونجاوە ومرۆڤ پێویستی بە مەلا و قەشە و مالم نییە؛ بەڵام ئایین تا کاتێ کە مرۆڤ خۆ لە ترسی مردن ڕزگار نەکات، هەر دەمێنێت..."* (لل. ١ تا ١٥)

فەسڵی دووهەم ناوی "ئایین دەکووژێت" ی لەسەر دانراوە. هیچنز لەم بەشەدا لەو شەڕانە دەدوێت کە مرۆڤ بە ناوی ئایینەوە وەڕێی خستوون یا وەڕێیان دەخات و دەڵێ: مرۆڤی ئیماندار کوشتنی مرۆڤێک کە لە سەر ئایینێکی دیکەبێت، بە ڕەوا دەزانێت.وەک نموونەش، ڕابردووی شاری بەیرووت، بەغدا، بێلگراد، بۆمبای و ... و ڕادەی دڵفراوانی خەڵکی ئەو شارانە دەخاتە بەرباس، ئینجا دەڵێ شەڕی ئایینی هۆکار بوو بۆ جیاوازی و دووبەرەکی کەوتنە ناو خەڵکی ئەو شارانە، کە گەیشتە ئەنجامی وێرانی شارەکان و ڕووبەڕووبوونەوەی دانیشتوانیان لەگەڵ یەکتر، هەمووشی بە ناوی ئایینەوە.

لەم فەسڵەدا هیچنز سێ جار ناوی کورد و کوردستان دەهێنێت و باسی بێ مافیی گەلی کورد لە لوبنان دەکات- وڵاتێک کە دابەشکرانی پۆستە سەرەکییە سیاسییەکان تێیدا لەسەر بنەمای ئایین بەڕێوە دەچێت و لە ئەنجامی ئەو شێوە دابەشکردنەدا کورد پەراوێز دەکرێت و هیچ مافێکی پێ نادرێت.هەروەها کێشەی عیراق و سەددام حوسەین و ئەو عەمەلیاتە دەخاتە بەرچاو کە بە ناوی سووڕەی 'ئەنفال' ی قورئانەوە سەدان هەزار کوردی تێدا بە کوشت دەدرێن. نووسەر ناوی بەغدا وەک گەورەترین ناوەندی زانستی جیهانی کۆن دەبات کە دوای ئەوەی دەکەوێتە بەردەستی سەددام حوسەین، و لە سەردەمی ئەو و دوای ئەودا بەهۆی دووبەرەکی ئایینییەوە دەگاتە ڕۆژی ئەمڕۆ. هیچنز دەڵێ بەحوکمی شەڕ لەگەڵ ئێران، سەددام گەورەترین مزگەوت لە سوودان بنیات دەنێت و ناوی "ام المعارک" (دایکی شەڕەکان) ی لەسەر دادەنێت، ووشەی "الله اکبر" لە ئاڵای وڵاتەکە زیاد دەکات و ڕاست یا درۆ، بە خوێنی خۆی قورئان دەنووسێتەوە، هەرهەمووشی بۆ شەڕ لەگەڵ لایەنێکی ئەودیوی سنوور، کە ئەوانیش موسوڵمانن! (لل. ١٧ تا ٤٢)

فەسڵی ٧ و ٨ و ٩ باسی سێ ئایینی مووسا، عیسا و محەممەدە. نووسەر لەپێشدا ناتەواوی و بێ مەنتیقی و هەڵەی زانستی ناو تەوڕات بۆخوێنەر دەردەخات، پاشان ئینجیل لە شێواوی و بێ سەرەوبەرەییدا بە کتێبێک دەناسێنێت کە لە تەوڕاتیش فەرهوودترە، ئینجا دەڵێ قورئان لە ئوستوورە و ئەفسانەی تەوڕات و ئینجیل پێک هاتووە و هەڵگری هەمان گێرە وکێشە و ناتەواوییە، کە ئەوانی پێشوو هەیانە.

هیچنز تەوڕات بە کابووسێک دادەنێت کە تێیدا تاوانی باوک کردوو، لە سەر کوڕ و کوڕەزا دەکەوێت و سزای بێ بەزەییانەی چاو لە بەرانبەر چاو و ددان لە بەرانبەر ددان بە سەر مرۆڤدا دەسەپێنرێت. پاشان لەو "دە فەرمان" ەی خودا دەدوێت کە گوایە بە مووسا دراون و دەڵێ سێ فەرمانی یەکەمی هەر یەک بابەتن؛ هەڵاتنی جوولەکە لە میسر بە درۆییەک دادەنێت کە لە هیچ سەرچاوەیەکی مێژوویی، بۆنموونە لە ڕۆژژمێری میسری کۆندا، ئاماژەی پێ نەکراوە. بە تەوسەوە ئاماژە بە پیرۆزایەتی

ڕۆژی شەممە دەکات کە بە گوێرەی ئایینی مووسا، خودا دوای شەش ڕۆژ خەریک بوون بە خولقاندنی جیهانەوە، لەو ڕۆژەدا ئیستیڕاحەتی کردووە و پشووی بەخۆی داوە. (لل. ١١٥ تا ١٢٧)

لە مەسەلەی ئایینی عیسادا، ئەسڵی 'سێیەتی' (تثلیث) هەروەها لەدایکبوونی عیسا لە مەریەمی 'باکرە' دەباتە ژێر پرسیار؛ ناتەبایی نێوان چوار ئینجیل وەک بەڵگەیەک بۆ ڕاست نەبوونی ئەساسی ئایینەکە دەهێنێتەوە و پێ دەنێتە جێ پێی برتراندڕاسڵ کە لە ڕێگەی ڕەتکردنەوەی مەسیحییەتەوە دەگاتە قۆناغی ڕەت کردنەوەی ئایین بەگشتی. هەروەها گەلێک لایەنی دژی زانستی ئینجیل و تەوڕات وەک باوەڕبوون بە وەستاویی زەوی و گەڕانی هەتاو دەخاتە ڕوو. (لل. ١٢٩ تا ١٤٥)

سەبارەت بەئیسلام، نووسەر هاتنی 'وەحی' لە لایەن جیبرەئیلەوە بۆ مرۆڤێکی نەخوێندەوار دەهێنێتە گۆڕێ و دەڵێ دەبێ خودا کەسێکی "چەند زمانە" بێت کە بە عیبری لەگەڵ موسا دوابێت، پەیوەندی لەگەڵ مریەم و عیسا بە زمانی ئارامی بووبێت، ئینجا لە سەردەمێ پێغەمبەری ئیسلامدا قورئانی بە عەرەبی ناردبێت. بابەتی سەرەکی لەم فەسڵەدا قەرز وەرگرتنی ئیسلامە لە هەردوو ئایینی مووسا و عیسا و مەسەلەی ماڵێ کەعبە کە بەگوێرەی مووساییەکان 'ئیبراهیم' دروستی کردووە بەڵام بۆتە ڕووگەی موسوڵمانان. هیچنز هۆکارێکی سەرهەڵدانی ئیسلام بەوە دەزانێت کە عەرەب شادمان نەبوون بەوەی خودا بە زمانی عیبری و ئارامی لەگەڵ مووسایی و عیسایی قسەی کردبێت و سەری عەرەب بێ کڵاو مابێتەوە. جا دوای دەرخستنی هاوشێوەیی ئیسلام لەگەڵ دوو ئایینەکەیتر ئەو پرسیارە دادەمەزرێنێت گەلۆ ئایینێکی سەربەخۆ بەناوی ئیسلام بوونی هەیە؟ مەسەلەی نووسرانەوەی قورئان لە سەردەمی عوسمانی عەففان و بوونی ١٠ هەزار 'حەدیث' ی جیاواز وناتەبا لەگەڵ یەکتر وهەندێک بابەتی دیکەی وەک بوونی وشەگەلی سوریانی و ئارامی لە قورئاندا و زۆرێک زانیاری و پرسیاری زانستیانەی تر، ئەم فەسڵەی دەوڵەمەند کردووە. (لل. ١٤٧ تا ١٦٤)

ڕوونکردنەوە و پرسیارەکانی هیچنز تەنیا ئەو سێ ئایینەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست ناگرنە بەر. هەڵوێست گرتنی ئەو دژ بە هەموو ئایینێکە و لەوانە، ئایینەکانی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا وەک شیوا و بوودایی.

ناسینی کریستۆفر هیچنز و بۆچوونەکانی بۆ جیهانی دابەشکراوی ئەمڕۆ پێداویستییەکی حاشاهەڵنەگرە، خوێنەری ئەم کتێبەش، چ ئیماندارێکی ئایینی بێت وچ بێ ئیمانی لائیک، دەتوانێت کەڵک لەچۆنیەتی دامەزراندنی باسەکان و شێوازی ئیستیدلال کردنی دوور لە هێرش و سووکایەتی کە تایبەتمەند بە هیچنزە، وەربگرێت. ئەو پرسیارە سەرەکییانەی وا هیچنز سەبارەت بە ئایین و مێژووی ژیانی ڕێبەرانی پلەی یەکەمی ئایینی دایاندەمەزرێنێت، لە ڕابردووشدا هەر بوون و تاکاتێک کە ئایین هەبێت، هەر دەمێنن. بەرچاوتەنگی و توندوتیژی نواندنی هەر لایەنێکی ئەو باسە لەمێژینەیە، دژ بە لایەنەکەیتر، جێگەی پەسندی مرۆڤی ڕووناکبیر نییە.

با ڕاستەقینەیەک لەبیر نەکەین: دوو بەرەی نەیار و ناتەبای ئیماندار و لائیک لەجیهانی ئەمڕۆدا هیچ چارێکیان جگە لە پێکەوە ژیان و ڕێزگرتن لە بۆچوونی یەکتر نییە. نە زەبری ستالین توانی ئایین لەناو ببات و نە ئیعدامەکانی مەلایانی ئێران و هەڕەشە وگوڕەشەی مەلاکانی هەولێر دەتوانن ئاتەئیسم بفەوتێنن. ئێمە دەبێ بە دڵفراوانییەوە بڕوانینە بۆچوونی ئەویتر.

لێرەدا دوو وێنەی هیچنز دەخەمە پێش چاو کە لە باشووری کوردستان گرتوویەتی. هەوڵی من بۆ زانینی ڕێکەوتی وێنەکان بێ ئەنجام مایەوە بەڵام دووری نازانم دوای ٢٠٠٣ و ڕووخانی ڕژێمی بەعس لە عیراق سەفەری ئەوێی کردبێت و ئەم وێنانەش لەو سەفەرەدا هەڵگیرابێتن.

http://4.bp.blogspot.com/-P89EUY2SIJ8/TuwOl3gaqtI/AAAAAAAABAQ/JSelIrqocN0/s400/hitch%2Bin%2Bkurdistan.jpg

http://i.dailymail.co.uk/i/pix/2011/12/16/article-2074866-02E8570B0000044D-489_634x779.jpg

ئەوش چەند نموونەیەک لە وتوویژ و قسەکانی کریستۆفر هیچنز لە سەر فەیس بووک:

٢٠١٢/١٢/٢٢